

**TRAFFICKING OF COUNTERFEIT GOODS CRIMINOLOGY
PERSPECTIVE**

**PRZEMYT TOWARÓW PODRABIANYCH - PERSPEKTYWA
KRYMINOLOGICZNA**

Szymon Michał Buczyński

Katedra Kryminologii i Polityki Kryminalnej
Wydział Prawa i Administracji
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie
szymon.buczynski@uwm.edu.pl

Paweł Snopek

Katedra Prawa Rzymskiego i Porównawczego
Wydział Prawa i Administracji
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie
pawelsnopek@gmail.com

ABSTRACTS

Counterfeiting of trademarked products is an increasing problem in national and international trade. The OECD report of 2008 estimates the volume of international trade in counterfeit and pirated products at USD 200 billion per year. These studies did not include the value of products distributed domestically and via the Internet. Given these distribution channels of counterfeit and pirated goods value of the market may double. This significant economic phenomenon occurs in both less developed and well developed countries. The International Anti Counterfeiting Coalition (IACC) estimates that 5-7 percent of world's trade is in illegitimate goods. In the medium term this problem is estimated to increase up to several thousand percent. From the consumer's perspective, counterfeiting can be either deceptive or non-deceptive. The demand side of counterfeiting is the actual forces behind this counterfeiting trade. Deceptive counterfeiting involves purchases where consumers are not aware that the product they are buying is a counterfeit. This aggravating market pathology affects the price level influences the reputation of manufacturers, can be a real threat to the life and health of consumers and is changing international division of labor. The most frequently examined counterfeit goods are those whose

ratio of functional utility to price is low while the ratio of intangible and situational utility to price is high (luxury goods).

Obrót towarami podrabianymi jest patologią obciążającą wymianę w wymiarze krajowym i międzynarodowym. Zgodnie z raportem OECD z 2008 r. globalna wartość rynku towarów podrabianych i pirackich wynosi rocznie 200 mld USD. Analiza ta nie uwzględniała m.in. wolumenu produktów podrabianych dystrybuowanych poprzez Internet. Szacunki oparte na wykorzystaniu tej płaszczyzny wymiany podwaja wartość badanego nielegalnego rynku. To istotne zjawisko ekonomiczne występuje zarówno w krajach wysoko uprzemysłowionych, jak i rozwijających się. The International Anti Counterfeiting Coalition (IACC) ocenia, że 5-7 procent światowej wymiany handlowej obejmuje towary podrabiane lub pirackie. W perspektywie średniookresowej dynamika rozwoju tego rynku sięga kilku tysięcy procent. W obrocie podrabianymi towarami z perspektywy konsumentkiej można wyróżnić postawę świadomą i nieświadomą. Dynamikę popytu należy zaliczyć do najważniejszych czynników wpływających na rozwój rynku w wymiarze globalnym. Ta obciążająca rynek patologia wpływa na poziom cen, reputację producentów, może stanowić realne zagrożenie dla życia i zdrowia konsumentów oraz zmienia międzynarodowy podział pracy. Do najczęściej analizowanych produktów podrabianych należy zaliczyć te, które zaliczamy do sektora dóbr luksusowych, charakteryzujących się wysokim stosunkiem wartości niematerialnych do ceny.

KEY WORDS:

counterfeit product, pirated products, decision-making process, consumer behavior, demand models, free movement of goods, intellectual property
produkt podrabiany, produkt piracki, proces podejmowania decyzji, postawy konsumentkie, modele popytu, swobodny przepływ towarów, prawo własności intelektualnej

WPROWADZENIE

Zjawisko podrabiania towarów (*counterfeit products/knockoffs*) jest ważnym problemem w wymiarze lokalnym, regionalnym i globalnym. Związane z nim patologie obciążają rynek międzynarodowych przepływów kapitałowych, które są składnikiem transgranicznych przepływów gospodarczych. Przepływy kapitału w szerokim znaczeniu zdefiniować

można jako wszelki, odnotowywany w bilansie płatniczym ruch kapitału przez granicę. W wąskim znaczeniu obejmują jedynie te transakcje, u źródła których leży motyw osiągnięcia zysku (Budnikowski, 2001, s. 137). Piractwo towarowe jest ważnym czynnikiem zewnętrznym kształtującym poziom cen i wpływającym na równowagę rynku. Całościowa analiza wpływu podrabiania towarów wymaga posłużenia się modelami gospodarczymi niwelującymi wpływ zmiennych egzogennych lub posłużeniu się przykładami rynków o znikomym wpływie naruszeń praw na dobrach niematerialnych. Ukształtowanie krajowych i międzynarodowych form instytucjonalnej ochrony patentowej, towarowej czy implementacja przepisów wymuszających odpowiednią, bezpieczną dla konsumentów jakość towarów jest pochodną procesu industrializacji. Unikalna technologia produkcji towarów od dawna stanowi ważny element budowania prestiżu marki. W okresie Odrodzenia weneccjanie zrewolucjonizowali technologię nasycania kolorami i barwienia szkła (à la façon de Venise). *Smalto*, *aventurine*, *millefion*, *lattimo* były symbolami monopolistycznej pozycji państwa w tej gałęzi przemysłu. Zakłady na wysepce Murano objęto specjalną ochroną a murańscy szklarze, choć cieszący się uznaniem i szeregiem przywilejów (noszenie broni, immunitet sądowy) pozostawali więźniami stanu. Prace nad udoskonaleniem produkcji porcelany prowadzone na dworze Augusta II i odkrycie receptury tzw. porcelany kostnej podważyły monopolistyczną pozycję państwa środka.

Zjawisko funkcjonowania rynku towarów podrabianych pojawiło się wraz z indywidualizacją producenta. W średniowiecznej Europie również często co obecnie fałszowano oznaczenia znanych manufaktur produkujących szkło, porcelanę, tkaniny czy wyroby użytku codziennego. Analizy wykazują, że co czwarte ostrze wykonane ze stali damasceńskiej było produktem podrabianym (Verhoeven, Pendray, Dauksch, 1998, s. 58). Jedną z form przeciwdziałania obrotowi produktami podrabianymi były cechy rzemieślnicze. Ta forma organizacji sankcjonowała wprowadzanie standaryzacji produkcji i wewnętrzną kontrolę jakości powiązaną z systemem kar za psucie produktu (kształtowanie marki lokalnej). Gildie kupieckie inicjowały konkurencję pomiędzy regionami i kształtowały zachowania konsumenckie. Nieefektywny system sądowniczy wspierał zasadę przeniesienia odpowiedzialności za wadliwy produkt na kupującego. Podobne relacje pomiędzy produktami oryginalnymi i sfalszowanymi, przy braku rozwiązań budujących prawną ochronę własności intelektualnej, utrzymały się w okresie ekspansji gospodarek narodowych. Lukę w unormo-

waniach międzynarodowych dotyczących obszaru własności intelektualnej wypełniły porozumienia typu Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights (TRIPS). Problem pogłębiło wykorzystanie możliwości komunikacyjnych oferowanych przez Internet. Wytworzenie cywilizacji informacyjnej wpłynęło na radykalne obniżenie kosztów zawierania transakcji oraz ograniczenie asymetrii w dostępie do informacji i nowych rynków. Szacuje się, że już na przełomie stuleci blisko 25% stron dedykowanych e-rynkowi naruszało prawo własności intelektualnej. Kontrolą tego rynku zajmują się specjalne grupy operacyjne, jak Operation In Our Sites, mające na celu zamykanie stron internetowych, które stanowią platformę do nielegalnych przepływów kapitałowych, dystrybucji produktów podrabianych i pirackich.

Umiędzynarodowienie można traktować jako naturalną konsekwencję funkcjonowania w warunkach rynkowych. Jest ono wspólne dla paradygmatu klasycznego, neoklasycznego. Zajmując ważne miejsce w badaniach współczesnych ekonomistów. W tych samych warunkach internalizacji ulegają niepożądane efekty gospodarczej działalności człowieka. W ten sposób powinniśmy rozpatrywać chociażby przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu związane z wprowadzaniem na rynek produktów podrabianych zawierających substancje niebezpieczne (Buczyński, Banaszkiewicz, 2012, s. 284). Internalizacja obejmuje zarówno podaż, jak i popyt, produkcję i konsumpcję. Wzorce zachowań upodobniają nas do siebie tak bardzo, że wizja globalnej wioski, unifikującej cele i społecznie uznawane sposoby ich realizacji, staje się coraz bardziej realna. Przestrzenna reorganizacja procesów produkcji i dystrybucji kreuje i wzmacnia zarówno pozytywne, jak i negatywne postawy. Intensyfikacja, którą obserwujemy na międzynarodowych rynkach kapitałowych, wpływa również na wzrost przepływów towarowych bez udokumentowanego pochodzenia (*illegal flow of goods*). Nie można nie doceniać ich wpływu na stabilność gospodarek krajów, regionów czy globalnego systemu powiązań ekonomicznych. Kluczowymi elementami systemu zapobiegania praktykom nieuczciwej konkurencji są prawa autorskie, prawa własności przemysłowej, regulacje celne oraz instytucjonalne, krajowe i regionalne formy ochrony bezpieczeństwa obrotu. W wymiarze globalnym rynek towarów podrabianych jest silnie powiązany z przestępczością gospodarczą, zorganizowaną i praniem pieniędzy. Zgodnie z dwufazowym modelem Bernasconiego pranie pieniędzy jest serią krótkoterminowych transakcji dokonywanych za pomocą kapitału o nielegalnym pochodzeniu. Transakcje średniookresowe i długookreso-

we wprowadzają go do legalnego obrotu (recykling). Tą patologię rynku charakteryzuje pozorny brak ofiar będący jednym z ważnych czynników determinujących wysoką ciemną liczbę przestępstw (niska wykrywalność). Zwalczenie przemytu i handlu towarami podrabianymi wymaga interdyscyplinarnego podejścia, łączącego informacje z zakresu prawa, kryminologii, kryminalistyki, socjologii i finansów.

Urząd Patentowy Rzeczypospolitej Polskiej został utworzony 28 grudnia 1918 r. Od 10 listopada 1919 r. jego funkcjonowanie oparte było na regulacjach wypracowanych w ramach Konwencji Paryskiej. 11 kwietnia 1924 r. w ramach podjętej współpracy międzynarodowej dokonano rejestracji pierwszego znaku towarowego, trzy dni później ochroną objęty został pierwszy patent. Obecnie urząd funkcjonuje w oparciu szereg porozumień międzynarodowych, z których najważniejszą rolę odgrywają Układ o współpracy patentowej, Konwencja o udzielaniu patentów europejskich, Porozumienie madryckie o międzynarodowej rejestracji znaków wraz z protokołem dodatkowym. Treść art. 91. ust. 1. i 2. Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej wyraźnie wskazuje na prymat przepisów Układu PCT i jego otoczenia wykonawczego. W aspektach nieuregulowanych należy posługiwać się rozwiązaniami wprowadzonymi przez polskiego ustawodawcę w prawie własności przemysłowej.

Gwałtowny rozwój przemysłu, którego rozkwit wiązał się z postępem technicznym, spowodował konieczność dostosowania systemu prawa do nowych wymagań, jakie owy postęp wprowadzał. W wyniku tej rewolucji zwiększyła się liczba rodzajów dóbr niematerialnych, które wymagały odpowiedniej regulacji w zakresie ich rejestracji oraz ochrony. W odpowiedzi na takie zapotrzebowanie wprowadzono odpowiednie akty prawne regulujące prawo własności przemysłowej. Dobra chronione tym prawem z uwagi na to, iż nabierały coraz większej wartości ekonomicznej, stały się dobrami o szczególnym znaczeniu. Wzrost ich znaczenia potwierdza fakt, że są one przedmiotem regulacji systemów krajowych, regionalnych, jak i systemów ogólnosiwiatowych. Wśród wspomnianych kategorii dóbr niematerialnych znaczącą rolę odgrywają znaki towarowe. Z punktu widzenia przedsiębiorcy jest to istotny element prawa własności przemysłowej, gdyż identyfikują one pochodzenie wytwarzanych przez nich produktów oraz świadczonych przez nich usług. Dzięki temu odbiorcy tych dóbr mają możliwość szybkiego rozpoznania danego towaru lub usługi pochodzącej od danego podmiotu. Ponadto znaki towarowe są wykorzystywane przez przedsiębiorców do podnoszenia konkurencyjności ich przedsiębiorstw na

rynku. Ich rozpoznawalność może świadczyć o renomie przedsiębiorstwa, a tym samym wpływać dodatnio na ich zyski ze sprzedaży towarów lub oferowanych usług. W związku z powyższym należy stwierdzić, iż podmiot, który w sposób bezprawny używa cudzy znak towarowy, narusza względem uprawnionego regułę uczciwej konkurencji rynkowej. Takie zachowanie stanowiące akt nieuczciwej konkurencji w sposób negatywny wpływa na działalność danego przedsiębiorcy. Dlatego też konieczne jest objęcie ochroną prawną tych przedsiębiorców, którzy w obrocie gospodarczym posługują się znakiem towarowym (Mordwiłko-Osajda, 2009, s. 13).

SWOBODA PRZEPLYWU TOWARÓW

Bezpośrednią konsekwencją przystąpienia Polski do strefy Schengen było zniesienie kontroli granicznych na lądowych granicach między państwami stronami układu (Niemcy, Czechy, Słowacja, Litwa). Proces znoszenia ograniczeń przepływu osób w wymiarze kontynentu zainicjowany został powołaniem do życia Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej (EWG). Przed 14 czerwca 1985 r. (Schengen I, porozumienie Schengen, układ z Schengen) zbliżone rozwiązania funkcjonowały w wymiarze regionalnym (kraje Beneluksu, skandynawskie) na podstawie umów bilateralnych (Francja, Niemcy). Konwencja między Danią, Finlandią, Norwegią i Szwecją w sprawie zniesienia kontroli paszportowej na wewnętrznych granicach państw nordyckich podpisana w Kopenhadze 12 lipca 1957 r. Islandia stała się jej stroną w 1965 r. Swobodę przepływu osób zrealizowano w ramach Nordyckiej Unii Paszportowej (Dania, Finlandia, Norwegia, Szwecja, Islandia). Całkowite zniesienie kontroli na wewnętrznych granicach państw układu wymagało wypracowania instytucjonalnej współpracy pomiędzy służbami migracyjnymi, celnymi i policją w celu intensyfikacji przeciwdziałania patologiom na granicach zewnętrznych. Kompensacje szeregu zagrożeń związanych z tym procesem miała zapewnić Konwencja Wykonawcza do Układu z Schengen (system Schengen II): ujednoczenie przepisów prawa wewnętrznego związanych z przekraczaniem granic zewnętrznych państw układu (ujednoczenie bezpieczeństwa zewnętrznego i wewnętrznego); wspólna polityka wizowa i azylowa; określenie zasad i form współpracy policji (wymiana informacji, obserwacja transgraniczna, pościg transgraniczny), systemów sądownictwa (pomoc prawna, procedura ekstradycyjna, przestępstwa podatkowe), instytucjonalnej (w ramach przeciwdziałania szczególnie groźnym patologiom jak transgraniczny handel środkami odurzającymi) krajów stron konwencji. Określenie

zasad posiadania i przewozu broni palnej i amunicji (obrotu bronią palną i amunicją). Wraz z wejściem w życie Traktatu Amsterdamskiego dorobek wspólnej przestrzeni został wpisany w prawne i funkcjonalne ramy prawa pierwotnego UE/WE. 13 października 2006 r. nabrało mocy prawnej rozporządzenie nr 562/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady UE z dnia 15 marca 2006 r. dotyczące ustanowienia wspólnego kodeksu zasad regulujących przepływ osób przez granice. Polska, wypełniając harmonogram działań niezbędnych do uzyskania pełnego członkostwa w układzie (np. MasterPlan SIS II PL), podobnie jak inne tzw. państwa zewnętrzne, wzięła szczególną odpowiedzialność za bezpieczeństwo ekonomiczne obszaru Schengen. Na konieczne zmiany w infrastrukturze teleinformatycznej (SIS), rozbudowę wybranych przejść granicznych drogowych, kolejowych (Rosja, Białoruś, Ukraina) oraz lotniczych (kontrolę graniczną na lotniskach zniesiono 30 marca 2008 r., separacja na loty w ramach strefy Schengen i inne), doposażenie służb granicznych w niezbędny sprzęt, przystosowanie do nowych wyzwań służb migracyjnych Polska z Funduszu Środków Schengen otrzymała 311,07 miliona euro. Jako jeden z kluczowych elementów systemu bezpieczeństwa układu Polska jest również największym beneficjentem Norweskiego Mechanizmu Finansowego. Holandia, Niemcy, Francja, Luksemburg, Belgia, Hiszpania i Austria 27 maja 2005 r. podpisały otwartą na nowych członków Konwencję z Prüm (porozumienie wykonawcze zostało zawarte 5 grudnia 2006 r.). Szereg wspólnych działań zaproponowanych przez ten akt łączy postulat intensyfikacji zwalczania przestępczości transgranicznej (służby ochrony porządku publicznego państw UE). Współpracą objęto m.in. identyfikację profili DNA, odcisków palców czy pojazdów. Kolejnym aktem wzmacniającym współpracę transgraniczną jest Decyzja Rady Ministrów Spraw Wewnętrznych UE w sprawie intensyfikacji współpracy transgranicznej, w szczególności w zwalczaniu terroryzmu i przestępczości transgranicznej. Regulacja sankcjonuje m.in. wymianę informacji w ramach baz indywidualnych profili DNA tworzonych przez kraje członkowskie (Decyzja Rady 2008/615/ WSiSW z 23 czerwca 2008 roku w sprawie intensyfikacji współpracy transgranicznej, w szczególności w zwalczaniu terroryzmu i przestępczości transgranicznej. Decyzja 2008/615/WSiSW w sprawie intensyfikacji współpracy transgranicznej, szczególnie w zwalczaniu terroryzmu i przestępczości transgranicznej).

Najważniejszym skutkiem społecznym wymienionych regulacji było urzeczywistnienie fundamentalnej zasady swobody przepływu

osób, na której oparto już integrację w ramach Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej. System wizowy Schengen umożliwia korzystanie z możliwości ułatwionego przemieszczania się pomiędzy państwami-stronami konwencji również obywatelom państwa trzecich (brak obywatelstwa UE), którzy legalnie przebywają na terytorium państwa członkowskiego. Zwiększyło to atrakcyjność Polski jako kraju docelowego dla migrantów oraz osób ubiegających się o azyl. W wymiarze gospodarczym zniesienie kontroli na granicach wewnętrznych państw stron układu pozwoliło na realizację zasady swobodnego przepływu towarów (art. 28-30 Traktatu WE zawierały zakaz stosowania nieuzasadnionych ograniczeń w handlu wewnątrz UE). Zasady UE, choć wyznaczają prawne, ekonomiczne i społeczne ramy funkcjonowania wspólnoty, nie mają charakteru bezwzględny. Przepis art. 34. Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (TFUE) zakazuje stosowania ograniczeń ilościowych w przywozie oraz wszelkich środków o skutku równoważnym, art. 35. wprowadza tożsame ograniczenie względem ograniczeń ilościowych w wywozie oraz wszelkich środków o skutku równoważnym. Ustrojodawca w art. 36. dopuszcza jednak uzasadnione szczególnymi względami odstępstwa od swobód rynku wewnętrznego. Funkcje swobodne przepływu towarów mogą być również zagrożone przez niedostosowanie monopolii państwowych o charakterze handlowym. Środkiem o skutku równoważnym są wszelkie uregulowania państw członkowskich dotyczące handlu, mogące bezpośrednio lub potencjalnie, utrudnić handel wewnątrz Wspólnoty. Negatywnym skutkiem urzeczywistnienia wspólnego rynku UE/WE był wzrost zagrożenia działalnością przestępczości zorganizowanej, również tej związanej z przemysłem (ludzi, broni, amunicji, środków oduczających, towarów akcyzowych, towarów podrabianych, narządów, tkanek i komórek). Koszty tych instytucjonalnych form zwalczania przestępczości obciążają policję, straż graniczną oraz administrację celną. Obecność w strefie Schengen wymusiła również alokację dostępnych zasobów w obrębie pasa granicy wschodniej i do wnętrza kraju.

Podstawę wspólnotowego systemu ochrony przed nielegalnym importem i handlem towarami podejrzanymi o naruszenie lub naruszających prawną ochronę praw własności intelektualnej tworzą:

- Rozporządzenie Rady nr 2913/92 z dnia 12 października 1992 r. ustanawiające Wspólnotowy Kodeks Celny;
- Rozporządzenie Komisji nr 2454/93 z dnia 2 lipca 1993 r. ustanawiające przepisy w celu wykonania rozporządzenia Rady nr 2913/92 usta-

nawiającego Wspólnotowy Kodeks Celny;

- Rozporządzenie Rady nr 1383/2003 z dnia 22 lipca 2003 r. dotyczące działań organów celnych skierowanych przeciwko towarom podejrzanym o naruszenie niektórych praw własności intelektualnej oraz środków podejmowanych w odniesieniu do towarów, co, do których stwierdzono, że naruszały takie prawa;
- Rozporządzenie Komisji nr 1891/2004 z dnia 21 października 2004 r. ustalające przepisy wykonawcze do rozporządzenia Rady nr 1383/2003 dotyczącego działań organów celnych skierowanych przeciwko towarom podejrzanym o naruszenie niektórych praw własności intelektualnej oraz środków podejmowanych w odniesieniu do towarów, co, do których stwierdzono, że naruszały takie prawa.

Proces harmonizacji faktycznych praw i obowiązków ma kluczowe znaczenie dla wspólnotowego urzeczywistnienia zasady swobodnego przepływu towarów. Na podstawie regulacji traktatowych, oraz ich interpretacji na drodze rozstrzygnięć Trybunału Sprawiedliwości, można zdefiniować towar jako produkt, którego wartość ekonomiczna jest wyrażalna w pieniądzu, mogący być przedmiotem transakcji handlowych (Sprawa 7/68 Komisja przeciwko Włochom, Rec. 1968, s. 618). W tak szerokim ujęciu mieszczą się dzieła sztuki (Sprawa C-358/93 Bordessa i In., Rec. 1995, s. I-361), odpady (Sprawa C-2/90 Komisja przeciwko Belgii, Rec. 1992, s. I-4431), energia elektryczna (Sprawa C-393/92 Almelo przeciwko NV Energiebedrijf Ijsselmij, Rec. 1994, s. I-1477), gaz naturalny (Sprawa C-159/94 Komisja przeciwko Francji, Rec. 1997, s. I-5815), monety, banknoty, czeki niepełniące funkcji środków płatniczych (Sprawa C-318/07 Porsche, r. 2009, s. I-359). Naruszenie zasady swobodnego przepływu towarów następuje niezależnie od jego znaczenia gospodarczego, terytorialnego zasięgu, rozmiaru stwierdzonych przypadków przywozu/wywozu, liczby objętych podmiotów, istnienia alternatywnych sposobów prowadzenia produktu do obrotu (Sprawa 177/82 i 178/82 Van de Haar, Rec. 1984, s. 1797. Sprawa C-67/97 Bluhme, Rec. 1998, s. I-8033. Sprawa 103/84 Komisja przeciwko Włochom, Rec. 1986, s. 1759. Sprawa 269/83 Komisja przeciwko Francji, Rec. 1985, s. 837). Typowymi barierami handlowymi obciążającymi przepływ towarów na wspólnym rynku są pozwolenia, inspekcje, kontrole, obowiązki wyznaczenia przedstawiciela lub obiektów składowania, krajowe kontrole cen, refundacja. Zakazy wprowadzania do obrotu określonych produktów stosowane przez państwa członkowskie, zgodnie z zasadą proporcjonalności, najczęściej motywowane są ochro-

ną życia i zdrowia ludzi, zwierząt i roślin (poważne ryzyko dla zdrowia publicznego). Przepis art. 36. TFUE przewiduje możliwość wprowadzenia środków krajowych utrudniających handel transgraniczny. „Postanowienia art. 34. i 35. nie stanowią przeszkody w stosowaniu zakazów lub ograniczeń przywozowych, wywozowych lub tranzytowych, uzasadnionych względami moralności publicznej, porządku publicznego, bezpieczeństwa publicznego, ochrony zdrowia i życia ludzi i zwierząt lub ochrony roślin, ochrony narodowych dóbr kultury o wartości artystycznej, historycznej lub archeologicznej, bądź ochrony własności przemysłowej i handlowej”. Jeżeli w przepisach prawa krajowego regulującego prawo autorskie, patenty czy znaki towarowe nie stwierdzono występowania elementu dyskryminacyjnego, zgodnie z linią orzecniczą Trybunału, zapisy Traktatu nie ingerują w nabycie, przeniesienie czy wygaśnięcie prawa (Sprawa C-235/89 Komisja przeciwko Włochom, Rec. 1992, s. I-777). Zasada wyczerpania prawa uniemożliwia sprzeciw właściciela przeciwko przywózowi produktu do jakiegokolwiek państwa członkowskiego, gdy został on rozprowadzony zgodnie z prawem na rynku państwa członkowskiego przez uprawnionego z prawa własności przemysłowej lub za jego zgodą (Sprawa c-267/95 i C-268/95 Merck przeciwko Primecrown, Rec. 1996, s. I 6285. Sprawa 78/70 Deutsche Grammophone przeciwko Metro, Rec. 1971, s. 487. Sprawa 187/80 Merck przeciw Stepfar, Rec. 1981. s. 2063).

Rozporządzenie Rady (WE) nr 1383/2003 z 22 lipca 2003 r. przyjęto w celu reformy wspólnotowego systemu ochrony praw własności intelektualnej. Zastąpiło ono rozporządzenie Rady (WE) nr 3295/94 z 22 grudnia 1994 r. ustanawiającego środki uniemożliwiające dopuszczenie do swobodnego obrotu, wywozu, powtórnego wywozu lub poddawania procedurze zawieszającej towarów podrabianych i towarów pirackich (ostatnia zmiana rozporządzenie nr 806/2003 z 16 maja 2003). Nowe przepisy podkreśliły pozycje organów celnych w przeciwdziałaniu naruszeniom praw własności intelektualnej przez produkty wywożone, powtórnie wywożone lub opuszczające obszar celny wspólnoty. Uprawnione zostały one do zawieszenia dopuszczenia do swobodnego obrotu, wywozu lub powrotnego wywozu towarów, co do których istnieje podejrzenie, że są podrabiane, pirackie lub naruszają niektóre prawa własności intelektualnej, na okres niezbędny do dokonania ustalenia. W przypadku zastosowania procedury zawieszającej umieszczenie towarów w strefie wolnocłowej, składzie wolnocłowym, wywóz podlegający powiadomieniu, wprowadzanie na obszar celny lub opuszczanie takiego terytorium możliwe jest ich zatrzymanie.

Jednolite stosowanie przyjętych reguł wspólnotowych oraz wzmocnienie wzajemnej pomocy pomiędzy stronami ma ułatwić rozporządzenie Rady (WE) nr 515/97 z 13 marca 1997 r. w sprawie wzajemnej pomocy między organami administracyjnymi Państw Członkowskich i współpracy między Państwami Członkowskimi a Komisją w celu zapewnienia prawidłowego stosowania przepisów prawa celnego i rolnego.

W świetle rozwiązań wprowadzonych przez rozporządzenie Rady (WE) nr 1383/2003 towarem podrabianym jest produkt, łącznie z opakowaniem, oznaczony bez zezwolenia znakiem towarowym, który jest identyczny ze znakiem towarowym ważnie zarejestrowanym, odnoszącym się do towarów tego samego rodzaju lub których istotnych aspektów nie można odróżnić od takiego znaku towarowego. Produkt taki narusza prawo posiadacza danego znaku towarowego chronionego w świetle rozporządzeniu Rady (WE) nr 40/94 z 20 grudnia 1993 r. w sprawie wspólnotowego znaku towarowego lub krajowych rozwiązań prawnych. W ten sam sposób chroniony jest symbol znaku towarowego wraz z logo, etykietą, naklejką, broszurą, instrukcją użytkowania lub dokumentem gwarancyjnym oznaczonym takim symbolem, jak i samo opakowanie zawierające znak towarowy. Towary pirackie to produkty będące kopią lub zawierające kopie wykonane bez zgody posiadacza praw autorskich, pokrewnych lub posiadacza praw do wzoru bądź osoby upoważnionej przez posiadacza prawa w kraju produkcji, naruszające rozwiązania wprowadzone rozporządzeniem Rady (WE) nr 6/2002 z 12 grudnia 2001 r. lub prawo kraju na terenie którego złożono wniosek o podjęcie działań przez organy celne. Przedsiębiorca w celu przysługujących mu praw własności intelektualnej może złożyć wniosek do Dyrektora Izby Celnej w Warszawie, dołączając dokładny opis produktu oraz udokumentować, że jest on posiadaczem praw, przedstawicielem posiadacza praw, osobą uprawnioną do korzystania z któregośkolwiek z praw przewidzianych rozporządzeniem 1383/2003 lub jej przedstawicielem. Prawidłowo wypełniony wniosek powinien zawierać opis techniczny produktu, znane informacje o typie lub rodzaju naruszenia, wartość przed opodatkowaniem produktów legalnie dostępnych na rynku krajowym, kraj produkcji, trasy przerzutowe. Zasadą jest działanie organów celnych na wniosek, jednak w praktyce często działają one z urzędu, gdy zachodzi podejrzenie, że towary ujawnione w wyniku prowadzonych przez nie czynności naruszają prawo własności intelektualnej. Towary zatrzymane lub których dopuszczenie zawieszono, uznane za naruszające prawo własności intelektualnej nie mogą być:

- wprowadzane na obszar celny Wspólnoty,
- dopuszczone do swobodnego obrotu,
- wycofane z obszaru celnego Wspólnoty,
- wywożone,
- powrotnie wywożone,
- objęte procedurą zawieszającą,
- umieszczone w wolnym obszarze celnym lub w wolnym składzie celnym.

Mogą one zostać zniszczone lub usunięte w sposób wykluczający wyrażenie szkody uprawnionemu z prawa.

Zgodnie z zapisami Trademark Counterfeiting Act of 1984, zmieniającymi Tytuł 18 United States Code w celu wzmocnienia prawnej ochrony znaków towarowych przed fałszowaniem, produktem podrabianym jest towar będący w obrocie, zawierający użyte niezgodnie z prawem oznaczenia identyczne lub nie do odróżnienia od zarejestrowanych, co do zasady w United States Patent and Trademark Office znaków towarowych (towary i usługi). Oznaczenie produktu podrabianego sfałszowanym znakiem towarowym dokonywane jest w celu oszustwa, podstępnie lub wprowadzenia w błąd. W razie wystąpienia szkody uprawniony ma prawo do otrzymania odszkodowania za utracone zyski, koszty materiałów, utratę zaufania oraz tytuł do odszkodowania na drodze karnej, jeżeli sprawca działał w złej wierze, a sąd nie dopatrył się okoliczności łagodzących. Pierwszy kompleksowy system regulacji federalnych dotyczących ochrony znaków towarowych na gruncie amerykańskim wprowadził Trademark Act of 1870.

Patologią obciążającą gospodarkę i systemy fiskalne państw członkowskich jest przemysł towarów akcyzowych. Straty Skarbu Państwa z powodu tego procederu wyniosły w 2010 r. 5,9 mld zł. Wielkość szarej strefy wynosi 14% PKB (140 mld zł.). Funkcjonowanie i rozwój nielegalnego rynku towarów akcyzowych determinują czynniki ekonomiczne. Państwa członkowskie UE tracą rocznie około 460 milionów euro z powodu nielegalnej produkcji i przemytu wyrobów tytoniowych (Oczkowski, 2010, s. 117).

ROZMIAR, FORMY WYSTĘPOWANIA, PODMIOTY BIORĄCE UDZIAŁ W PROCEDERZE

Rynek produktów podrabianych stanowi ważny segment światowego handlu. Jego wartość, zgodnie z dostępnymi analizami, przekracza kilkaset bilionów dolarów (Vida, 2007, s. 253), co stanowi od 3 do 7% rocznego wo-

luminu wymiany (The World Customs Organization). Metanaliza dostępnych, szacunkowych danych o wielkości rynku towarów podrabianych na przestrzeni ostatnich 30 lat wskazuje na 36-krotny wzrost (Pamela, Cuno, 2011, s. 27). Zgodnie z raportem OECD szacowana wartość międzynarodowego nielegalnego rynku handlu towarami podrabianymi i pirackimi wynosi 200 bilionów dolarów rocznie. Kwotę tę należałoby podwoić, by uwzględnić obrót takimi towarami dokonywany za pomocą Internetu. Skala zjawiska musi modyfikować międzynarodowy podział pracy. Szacuje się, że w przypadku Stanów Zjednoczonych przemysł i handel produktów podrabianych zmniejsza zapotrzebowanie gospodarki o 750000 stanowisk. Zwłaszcza w okresach kryzysów gospodarczych, powiększających liczbę osób pozostających bez pracy, przeciwdziałanie przemysłowi i obrotowi produktami podrabianymi postrzegane jest w wymiarze ochrony interesu narodowego. Szereg przedsiębiorstw posiadających swoje zakłady produkcyjne w Azji Południowo-Wschodniej zwiększa swoje zyski, łamiąc prawa pracownicze i prawa człowieka. Krajem, na obszarze którego najczęściej dochodzi do naruszeń prawa własności intelektualnej jest Chińska Republika Ludowa. Socjalistyczna gospodarka rynkowa, ukształtowana dzięki zmianom wprowadzonym po śmierci Mao Zedonga (nowa polityka ekonomiczna, polityka wielkiego skoku, otwartych drzwi), funkcjonuje dzięki eksperymentowi, jakim było przekazanie autonomii przedsiębiorstwom przy zachowaniu powiązania sfery politycznej i gospodarki w warunkach dopuszczenia zagranicznych inwestycji bezpośrednich. Na podstawie badań przeprowadzonych w latach 2001 – 2004 General Administration of Quality Supervision, Inspection and Quarantine of China ustaliła wartość produktów podrabianych obecnych na rynku na 11,1 biliona RMB. Według szacunków organizacji zajmujących się ochroną prawa własności intelektualnej obrót towarami naruszającymi prawa własności intelektualnej może wynosić 137 biliona RMB.

Produkty podrabiane wwożone są na terytorium Polski najczęściej drogą morską lub lądową poprzez terytorium Litwy, Białorusi i Ukrainy (Raport o stanie bezpieczeństwa w Polsce, 2010, s. 154). W roku 2008, według danych statystycznych Komendy Głównej Policji, wszczęto 5795 postępowań przygotowawczych o przestępstwa przeciwko własności intelektualnej i przemysłowej, dwa lata później już tylko 3577. W roku 2010 liczba przestępstw stwierdzonych wyniosła 29500, wykrytych 28902. Największą dynamikę wzrostu stwierdzono w przypadku uczynienia stałego źródła dochodu z przestępstwa oznaczania towarów podrobionych znakami to-

warowymi i obrocie takimi towarami (1876). W tym samym okresie Straż Graniczna prowadziła 75 postępowań przygotowawczych o przestępstwa przeciwko własności intelektualnej i przemysłowej, a Służba Celna stwierdziła 3557 przypadków naruszenia prawa własności intelektualnej, zatrzymując 3443278 sztuk towarów pirackich i podrobionych o szacowanej wartości rynkowej 460 mln złotych. W 2009 r. polskie urzędy celne zatrzymały w 3272 postępowaniach 2612717 sztuk towarów (szacowana kwota 40000000 euro). W tym samym roku Polska, jako kraj graniczny w wymiarze wspólnotowego runku, zajmowała 13 pozycji pośród państw członkowskich UE pod względem zarejestrowanych postępowań celnych związanych z ochroną własności intelektualnej.

Można wskazać kategorie produktów szczególnie zagrożonych procederem. Jak wynika z postępowań dotyczących zatrzymań celnych na terenie wspólnotowego rynku prawo własności intelektualnej najczęściej narusza znajdująca się w obrocie odzież, biżuteria, obuwie, farmaceutyki, telefony komórkowe, sprzęt elektroniczny. Firma Apple tocząca ze swoim południowokoreańskim konkurentem Samsungiem serię batalii sądowych o naruszenie amerykańskiego prawa patentowego, na gruncie chińskim stara się przeciwdziałać daleko idącym patologiom. Chińscy producenci kopiują całą strukturę działania potentata, od produktu po kanały komunikacji. Nowym sposobem na obejście praw własności intelektualnej jest proces nadawania lub zmiany nazw geograficznych na takie, które konsument identyfikuje z miejscowościami czy regionami o ugruntowanej marce produktów lokalnych. W ten sposób prowadzony jest np. marketing chińskich win. Szacuje się, że blisko 80% produktów podrabianych niezależnie od kanału dystrybucji i miejsca wprowadzenia do obrotu, zostało wytworzonych w Chinach.

Monitorowaniem zjawiska, budowaniem świadomości społecznej poprzez kampanie informacyjne kierowane poprzez wszystkie kanały komunikacyjne, lobbieniem politycznym mającym na celu wprowadzenie postulowanych zmian w systemie ochrony własności intelektualnej na płaszczyźnie międzynarodowej zajmują się takie podmioty, jak: International Counterfeiting Coalition (ICC), The International Intellectual Property Alliance (IPA). Na gruncie polskim zbliżone cele realizuje m.in. Stowarzyszenie Wytwórców Produktów Markowych (ProMarka). Wspólnoty i grupy interesu tworzą się zawsze wtedy, gdy pojawia się wspólnie definiowany interes. Wielość niejednokrotnie sprzecznych grup lobbingsowych jest wyrazem segmentacji i złożonej struktury ży-

cia społecznego, gospodarczego, politycznego. Rzecznictwo interesów jest działaniem skoncentrowanym na celu. Grupy nacisku tworzą organizacje reprezentujące interesy ekonomiczne, stowarzyszenia pracowników i pracodawców, firmy i ich ugrupowania, media, instytucje standaryzacyjne, organizacje pozarządowe i eksperckie (tzw. think tanks), ośrodki akademickie. Lobbying jest legalnym elementem porządku systemu demokratycznego. Pejoratywne nacechowanie tego terminu w polskiej rzeczywistości związane jest z zespoleniem go z pojęciem korupcji.

Kraje i regiony, które są źródłem produktów podrabianych muszą charakteryzować się odpowiednim poziomem industrializacji współistniejącym z brakiem implementacji do systemu prawnego międzynarodowych standardów ochrony własności intelektualnej lub nieskuteczną egzekucją przyjętych rozwiązań prawnych. Ważnym czynnikiem umożliwiającym ułatwiającym istnienie rynku produktów podrabianych jest zjawisko korpumpowania osób na eksponowanych stanowiskach politycznych (*politically exposed person/PEP*). Korupcja pozwalająca na uzyskanie kontroli nad stanowieniem prawa (*the corruption of state*) (Dobel, 1978, s. 958) prowadzi do zawłaszczenia państwa (*state capture*). Szczególnym rodzajem takiej formy zachowań korupcyjnych jest *influence* w przypadku, którego wpływ na kształt stanowionego przez instytucje i organy państwa prawa dokonywany jest bez płatności na rzecz osób publicznych (Buczyński, Banaszkiewicz, 2012, s. 229). Czynnikiem kształtującym elementy polityki władzy, zmierzającym do przejęcia kontroli nad zasobami publicznymi stają się wówczas grupy interesów czy bezpośrednio zainteresowane podmioty. Za szczególnie niebezpieczną należy uznać sytuację uzyskania wpływu zorganizowanych grup przestępczych na kształtowanie zasad funkcjonowania organizmu państwowego i ostateczne brzmienie przepisów prawa (Zawisza, Kustra, 2011). W państwach demokratycznych proces stanowienia prawa jest zawsze płaszczyzną sporu. Ustawą z dnia 16 listopada 2000 r. o przeciwdziałaniu wprowadzania do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł wprowadzono do polskiego systemu prawnego instytucję Generalnego Inspektora Informacji Finansowej (GIIF), zapewniającego współpracę pomiędzy organami ścigania i instytucjami finansowymi. Jawnym rezultatem często niezwykle złożonych mechanizmów korupcyjnych jest nowy akt, norma bądź zablokowanie uchwalania niekorzystnych regulacji. Przepisy znowelizowane mogą być sformułowane wadliwe, w sposób umożliwiający ich obchodzenie, korzystną interpretację czy uchylenie przez organ kontrolny.

Delegacje ustawowe umożliwiają rządowi lub odpowiedzialnym za dany obszar ministrom kształtowanie stosunków społecznych zgodnie z interesem partykularnym, partyjnym. Patologiczna redystrybucja zasobów państwowych wzmacnia beneficjentów zmian w prawie, skorumpowane osoby na eksponowanych stanowiskach politycznych oraz zaangażowane w proceder partii. Staje się również ważnym czynnikiem tworzącym sieć nieformalnych powiązań pomiędzy tymi podmiotami ułatwiającą awans społeczny i materialny. Ochronę prawną osób przyczyniających się do zwalczania korupcji zapewnia art. 9. Konwencji Rady Europy o przeciwdziałaniu korupcji w prawie cywilnym z dnia 4 listopada 1999 r. oraz art. 22. Prawnokarnej konwencji Rady Europy o zwalczaniu korupcji z dnia 27 stycznia 1999 r., ratyfikowanych przez Polskę 11 września i 11 grudnia 2002 r. Istotnym czynnikiem kształtującym szereg czynników o potencjale patologicznym jest kontekst kulturowy, wpływający bezpośrednio na rodzaj patologicznych relacji łączących decydentów, biurokratów i przedstawicieli biznesu (Pokruszyński, 2012).

Wraz z zjawiskiem eksportu miejsc pracy, związanym z redukcją kosztów, częściej na rynek trafiają produkty wykonane poza woluminem zamówienia. Produkowane są one w oparciu o tę samą technologię i materiały, posiadają również szereg cech wyróżniających towar autentyczny. Marki ekskluzywne przeciwdziałają tej formie patologii, wprowadzając rygorystyczne systemy kontroli czy tworzenie baz danych wprowadzonych do obrotu produktów umożliwiających konsumentowi dokonanie weryfikacji towaru przez dokonaniem transakcji sprzedaży.

Dochodzenie roszczeń na drodze cywilnej w przypadku towarów podrabianych i pirackich utrudnia forma organizacyjna podmiotów zajmujących się importem. Często są to spółki zarejestrowane w rajach podatkowych wyłącznie w celu przeprowadzenia konkretnej transakcji. W rozporządzeniu Ministra Finansów z dnia 16 maja 2005 r. w sprawie określenia krajów i terytoriów stosujących szkodliwą konkurencję podatkową dla celów podatku dochodowego od osób prawnych (Dz. U. Nr 94, poz. 791) i osób fizycznych (Dz. U. Nr 94, poz. 790) wskazano czterdzieści krajów i terytoriów zależnych stosujących szkodliwą konkurencję podatkową. Te obszary, terytoria lub państwa budują korzystny klimat inwestycyjny, umożliwiając podmiotom zagranicznym znaczną redukcję obciążeń fiskalnych, restrykcyjnie przestrzegając tajemnicy bankowej, liberalizując prawo dewizowe, znosząc wymogi sprawozdawcze oraz upraszczając procedury (np. ograniczając wysokość minimalnego kapitału zakładowego).

ANALIZA POSTAW KONSUMENCKICH

Ważnym elementem badań nad rynkiem produktów naruszającym prawo własności intelektualnej jest poznanie zależności kształtujących popyt (Ang, Cheng, Lim, Tambyah, 2001, s. 219). Można wskazać dwa podstawowe typy postaw konsumentów względem produktów podrabianych: *deceptive counterfeiting*, *non-deceptive counterfeiting* (*blur counterfeiting*) (Bian, Moutinho, 2009, s. 368). W pierwszym przypadku nabywający towar nie jest świadomy, że staje się ofiarą oszustwa. W drugim konsument w momencie zakupu wie lub przypuszcza, że produkt jest podrabiany lub piracki (Chakraborty, Allred, Bristol, 1996, s. 379). Z typologią tą związany jest podział na ofiary i dobrowolnych uczestników procederu (Hanzaee, Taghipourian, 2012, s. 1148). Producent towarów naruszających prawo własności intelektualnej konkuruje pośrednio z produktem autentycznym i bezpośrednio z wytwórcami produktów porównywalnych pod względem jakości wprowadzonych legalnie do obrotu. Przewaga konkurencyjna, rekompensująca zagrożenie odpowiedzialnością karną, uzyskiwana jest w wyniku posłużenia się np. znakiem towarowym, który w odbiorze konsumenta jest nośnikiem dodatkowych wartości. Świadomy wybór produktów podrabianych jest charakterystyczny dla marek luksusowych (Nia, Zaichkowsky, 2000, s. 485). Konsument wie lub podejrzewa, że nabywa produkt naruszający prawa własności intelektualnej, pochodzący z kradzieży czy przemytu na podstawie analizy jego ceny, kanałów dystrybucji czy jakości wykonania. Za prowadzeniem dalszych badań nad czynnikami wpływającymi w sposób bezpośredni lub pośredni na wybory dokonywane przez konsumentów przemawiają wyniki badań statystycznych. Blisko połowa ankietowanych przyznała, że w sprzyjających warunkach nabyłaby produkt, o którym wiedziałaby, że jest podrabiany lub piracki (Swamia, Chamorro-Premuzic, Furnham, 2008, s. 820). Pomimo przemian społecznych, gospodarczych, kulturowych i demograficznych wielu badaczy wskazuje na związek płci, wieku, wykształcenia, poziomu zarobków z wyborem postaw konsumenckich (Kwong, Yau, Lee, Sin Tse, 2003, s. 223) określających stosunek do towarów podrabianych (*attitudes toward counterfeit products/ATCP*). Osoby lepiej wykształcone i dobrze usytuowane rzadziej kupują towary naruszające prawo własności intelektualnej (Prendergast, Chuen, Phau, 2002, s. 405). Ważną rolę w procesie wyboru postawy może odgrywać kontekst kulturowy, nastawienie społeczne oraz lojalności wobec marki (Gentry, Putrevu, Shultz, Commuri, 2001, s. 258). Każda decyzja dokonywana przez konsumenta w ramach działań na rynku

obciążona jest ryzykiem. W przypadku towarów podrabianych i pirackich ryzyko niezrealizowania celu jest szczególnie wysokie. Wpływ tego czynnika musi zostać uwzględniony w analizie wyboru postaw konsumenckich.

Badania wykazują, że jedną z najczęściej podrabianych, przemycanych i kupowanych kategorii produktów są farmaceutyki (Narodowska, Duda, 2012, s. 255). Sprzedaż takich produktów narusza ochronę własności patentowej. Funkcjonujący od 2006 r. IMPACT (International Medical Products Anti-Counterfeiting Taskforce), realizując zadania WHO związane z diagnozą, identyfikacją i ściganiem procederu produkcji i wprowadzania do obrotu podrabianych środków farmaceutycznych szacuje, że blisko 10% leków dostępnych w wymiarze globalnym pochodzi z nielegalnych źródeł. Skład chemiczny podrabianych produktów leczniczych najczęściej odbiega od oryginalnego. Użyte w procesie ich produkcji substancje aktywne naruszające poziom dawek bezpiecznych o nieprzebadanych interakcjach stanowią bezpośrednie zagrożenie dla zdrowia i życia konsumentów. W przypadku farmaceutyków, dodatków do żywności, suplementów diety, preparatów ziołowych, odżywek najważniejszym kanałem dystrybucji jest Internet. Poza naruszeniami prawa własności intelektualnej z art. 304. (nieuprawnione uzyskanie patentu, prawa ochronnego lub prawa z rejestracji) i 305 (podrabianie towarów lub wprowadzanie ich do obrotu) prawa własności przemysłowej właściwa będzie w tym przypadku kwalifikacja prawna z art. 160. §1. i art. 165. §1. pkt. 2. kk. Podstawą prawną działań (ściganie z urzędu) w zależności od stwierdzonego stanu faktycznego może być również art. 124., 124. a, 126., 132. a i 132. b prawa farmaceutycznego. Art. 96., 97., 98., 99. ustawy o bezpieczeństwie żywności i żywienia. Substancje potencjalnie niebezpieczne dla zdrowia publicznego używane są m.in. w procesie produkcyjnym podrabianej odzieży, kosmetyków, sprzętu elektronicznego, zabawek.

ZAKOŃCZENIE

Fenomenu produkcji, przemytu i kolportażu produktów podrabianych nie można analizować wyłącznie w ramach przestępczości ekonomicznej. Przykład Polski wskazuje, że łączy się on bezpośrednio z innymi formami przestępczości zorganizowanej. Skuteczny system ochrony własności intelektualnej wymaga współpracy służb ochrony porządku publicznego i osób uprawnionych do praw własności intelektualnej. Zakup towarów podrabianych marek, utożsamianych z prestiżem społecznym, jest sposobem kształtowania statusu. Jednocześnie poszerzenie grona odbiorców

towarów luksusowych o posiadaczy produktów naruszających prawo własności intelektualnej osłabia znaczenie marki. W przypadku szeregu produktów obserwujemy wręcz konkurencyjną walkę o klienta pomiędzy podmiotami funkcjonującymi w przestrzeni legalnej i na nielegalnym rynku. Zjawisko to uwidacznia, jak za pomocą kryterium ceny czy jakości wyrobu można kształtować postawy konsumentów. Choć pierwsze ekonomiczne i socjologiczne analizy rynku dóbr związanych z prestiżem (Leibenstein, 1950, s. 183) sięgają prac Thorsteina Veblena z przełomu XIX i XX wieku, rynek towarów podrabianych, zwłaszcza w perspektywie lokalnej i globalnej, wymaga dalszych analiz. Skala zjawiska i presja poszkodowanych podmiotów wymusza badania nad czynnikami kształtującymi obrót i przemysł podejmowanymi przez wyspecjalizowane organy państwowe, jak: U.S. International Trade Commission, U.S. House of Representatives Committee on Energy and Commerce, U.S. House of Representatives Committee on the Judiciary czy U.S. Government Accountability Office. Badania ekonomiczne potwierdzają, że prestiż jest ważnym czynnikiem kształtującym kruchą zależność pomiędzy produktami oryginalnymi i podrabianymi. Poznanie zasad tej interakcji może pozwolić na zwiększenie zysków producentów w przypadku większości rynków krajowych. Konsumenti gotowi są płacić więcej za produkty naruszające prawa własności intelektualnej niż za towary oryginalne, porównywalnej jakości niewiązane jednak ze znanymi markami (Grossman, Shapiro, 1988, s. 79). W prognozie długoterminowej proces demokratyzacji regionu środkowoeuropejskiego i reformy rynkowe mogą być czynnikami sprzyjającymi wprowadzeniu mechanizmów ograniczających szereg patologii związanych z przepływem towarów, ludzi i usług. Przyjmując optykę krótkookresową, zmiany polityczne zapoczątkowane jesienią ludów miały również negatywne reperkusje. Jedną z nich jest rozwój rynku produktów podrabianych i pirackich. Najskuteczniejszą formą ograniczenia rynku towarów naruszających prawo własności intelektualnej nie jest droga cywilna, lecz procedury celne zapobiegające czy zmniejszające skalę napływu produktów podrabianych i pirackich.

REFERENCES:

- Ang, S. H., Cheng, P. S., Lim, E. A. C., Tambyah, S.K. (2001). *Spot the difference: Con-sumer responses towards counterfeits*. „Journal of Consumer Marketing 18”.
- Bian, X., Moutinho, L. (2009). *An Investigation of Determinants of*

- Counterfeit Purchase Consideration*. „Journal of Business Research 62 (3)”.
- Buczyński, S., Banaszekiewicz, A. (2012). *Korupcja osób na eksponowanych stanowiskach politycznych z perspektywy white collar crime*. „Journal of Modern Science”, t. 4.
- Buczyński, S., Banaszekiewicz, A. (2012). *Rynek nielegalnych transferów kapitałowych – wybrane zagadnienia*, [w:] W. Pływaczewski, P. Chlebowicz (red.), *Nielegalne rynki. Geneza, skala zjawiska oraz możliwości przeciwdziałania*. Olsztyn: KKiPK.
- Budnikowski, A. (2001). *Międzynarodowe stosunki gospodarcze*. Warszawa: Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne.
- Chakraborty, G., Allred, A., Bristol, T. (1996). *Exploring consumers evaluations of counterfeits the roles of country of origin and ethnocentrism*. „Advances in Consumer Research 23 (1)”.
- Dobel, J. P. (1978). *The Corruption of a State*. „The American Political Science Review 3”.
- Gentry, J., Putrevu, S., Shultz, C. Commuri, S. (2001). *How Now Ralph Lauren? The Separation of Brand and Product in A Counterfeit Culture*. „Advance in Consumer Research 28”.
- Grossman, G.M., Shapiro, C. (1988). *Foreign Counterfeiting of Status Goods*. „The Quarterly Journal of Economics 103”.
- Hanzaee, K. H., Taghipourian, M. J. (2012). *Attitudes toward Counterfeit Products and Generation Differentia*. „Research Journal of Applied Sciences”, „Engineering and Technology 4 (9)”.
- Kwong, K.K., Yau, O.H.M., Lee, J.S.Y., Sin L.Y.M., Tse, A.C.B. (2003). *The effects of attitudinal and demographic factors on intention to buy pirated CDs: The case of Chinese consumers*. „Journal of Business Ethics 47”.
- Leibenstein, H. (1950). *Bandwagon, Snob, and Veblen Effects in the Theory of Consumer's Demand*. „Quarterly Journal of Economics 64”.
- Mordwiłko-Osajda, J. (2009). *Znak towarowy. Bezważgłędne przeszkody rejestracji*. Warszawa: LexisNexis.
- Narodowska, J., Duda, M. (2012). *Korupcja w sektorze farmaceutycznym – analiza zjawiska*. „Journal of Modern Science”, t. 4.
- Nia, A., Zaichkowsky, J. L. (2000). *Do counterfeits devalue the ownership of luxury brands?* „The Journal of Product and Brand Management 9 (7)”.
- Oczkowski, T. (2010). *Karnopravna ocean przemytu papierosów*.

„Prokuratura i Prawo 9”

- Pamela, S. N., Cuno, A. (2011). *Analysis of the Demand for Counterfeit Goods*. „Journal of Fashion Marketing and Management 1”.
- Pokruszyński, W. (2012). *Bezpieczeństwo. Teoria i praktyka*, Józefów: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Gospodarki Euroregionalnej im. Alcide De Gasperi.
- Prendergast, G., Chuen, L.H. Phau, I. (2002). *Understanding Consumer Demand for Non-Deceptive Pirated Brands*. „Marketing Intelligence & Planning 7”.
- Swami V., Chamorro-Premuzic T., Furnham A. (2009). *Faking it: Personality and individual difference predictors of willingness to buy counterfeit goods*. „The Journal of Socio-Economics 38”.
- Verhoeven, D., Pendray, A. H., Dauksch, W. E. (1998). *The Key Role of Impurities in Ancient Damascus Steel Blades*. „Journal of the Minerals, Metals and Materials Society 50 (9)”.
- Vida, I., (2007). *Determinants of Consumer Willingness to Purchase Non-Deceptive Counterfeit Products*. „Managing Global Transitions 5 (3)”.
- Zawisza, J., Kustra S. (2011). *Bezpieczeństwo województwa mazowieckiego, wyzwania i zagrożenia, w okresie powszechnej globalizacji XXI wieku*. „Journal of Modern Science, t. 3”.